

1818). Mirza Muhammed, Usûliyye liderlerinden Ca'fer Kâşifülgitâ en-Necefi (ö. 1227/1812) tarafından kaleme alınan *Keşfü'l-ğitâ* 'an me'âyibi Mirzâ Muhammed 'adüvvi'l-'ulemâ' adlı eserde şiddetle eleştirilmiştir. Hakkındaki bu nevi tenkit ve iddiaların halk üzerinde yaptığı tesirler sonunda Mirza Muhammed, Kâzimeyn'de kalabalık bir grup tarafından öldürülmüş, böylece Ahbâriyye tamamen çökmüştür. Ahbâriyye'nin günümüzde sadece Hürremşehr ve Abadan'da bazı temsilcileri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmud Şükrî el-Âlûsî, *Muhtaşarü't-Tuḥfe-ti'l-İsnâ* 'aşeriyye, Kahire 1373, s. 47 vd.; Mübed Keyhusrev İsfendiyâr, *Debistân-ı Mezâhib* (nşr. Rahîm Rızâzâde-i Melik), Tahran 1362 hş., I, 247-250; İzmîrli İsmail Hakkı, *Muḥassalü'l-keḷâm ve'l-hikme*, İstanbul 1336, s. 127 vd.; İzzâhu'l-meknûn, I, 560; E. G. Browne, *A Literary History of Persia*, London 1953, IV, 374-376; Hamid Algar, *Religion and State in Iran, 1785-1906: The Role of the Ulama in the Qajar Period*, Berkeley 1969, s. 33-36; a.mlf., "Akbârî", *EI*, I, 716; Rüşdî Muhammed, *el-'Aḳl 'inde ş-Şi'ati'l-İmâmîyye*, Bağdad 1393/1973; Muhsin el-Emîn, *A'yânü ş-Şi'a* (nşr. Hasan el-Emîn), Beyrut 1403/1983, I, 111; E. Ruhi Fiğlalî, *İmâmîyye Ştasi*, İstanbul 1984, s. 206, 210, 215, 226; Gianroberto Scarzia, "Intorno alle controversie tra Ahbârî e Uşûlî presso gli Imâmîti di Persia", *RSO*, XXXIII/III-IV (1958), s. 214-250; Nikki R. Keddie, "The Roots of the Ulama's Power in Modern Iran", *Scholars, Saints, and Sufis*, Berkeley 1972, s. 222-223; E. Kohlberg, "Şi'i Ḥadîth", *Arabic literature to the end of the Umayyad period*, Cambridge 1983, s. 299-307; a.mlf., "Akbârîya", *EI*, I, 716-718; W. Madelung, "Imamism and Mu'tazilite Theology", *Religious Schools and Sects in Medieval Islam*, London 1985, s. VII/21; a.mlf., "Akbârîya", *EI² Suppl.* (İng.), I, 56-57; R. Strothmann, "Şi'a", *IA*, XI, 510; Cl. Huart, "Şeyhler", *IA*, XI, 479; Joseph Schacht, "Usûl", *IA*, XIII, 72; S. H. Nasr, "İthnâ 'Ashariyya", *EI²* (İng.), IV, 278.

METİN YURDAGÜR

AHBÂRU KUDÂTI MISR

(أخبار قضاة مصر)

Ebû Ömer Muhammed b. Yûsuf el-Kindî'nin (ö. 350/961) Mısır kadılarına dair eseri.

Kitâbü'l-Ḳudât veya kısaca *el-Ḳudât* diye de anılan ve kronolojik sıraya göre düzenlenmiş olan eserde 23-246 (643-860) yılları arasında tayin edilen kadılar ele alınmış, Kays b. Ebû'l-Âs'tan Bekkâr b. Kuteybe'ye kadar kırk dört kadı hakkında bilgi verilmiştir. Kitapta kadıların tayin ve görevden ayrılış tarihleri, kimin tarafından tayin edildikleri, ne kadar maaş aldıkları gibi hususlar yanın-dan genellikle bu kadıların şahsî bil-

giler de yer almaktadır. Ayrıca, yer yer uzun olmak üzere, verdikleri bazı önemli kararlar ve yaptıkları kazâî uygulamaların da zikredilmesi esere ayrı bir değer kazandırmaktadır. Kitap o dönemin toplum yapısı, bazı müesseselerin gelişmesi ve İslâm adliye tarihi konusunda son derece kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu bilgilerin râvi zinciriyle (isnad) zikredilmiş olması da ayrı bir önem arz etmektedir.

İlk defa Richard J. H. Gottheil'in neşrettiği eser (*The History of The Egyptian Qadis*, Paris 1908), daha sonra Rhuvon Guest tarafından, British Museum'da (nr. 1212/2, Add. 23324) bulunan ve 624 (1227) yılında istinsah edilen nüshası esas alınarak Kindî'nin *Kitâbü'l-Ümerâ* (el-Vülât) adlı eseriyle birlikte yayımlanmıştır (*The Governors and Judges of Egypt-Kitâbü'l-Vülât ve Kitâbü'l-Ḳudât*, Leiden 1912). Bu eserle birlikte, yazma nüshasına ekli iki zeyil de basılmıştır. Bunlardan ilki Ebû'l-Hasan Ahmed b. Abdurrahman b. Bürd'e ait olup 246-366 (860-977) senelerini, müellifi belli olmayan ikinci zeyil ise 347-424 (959-1033) yıllarını içine almaktadır. Ancak bu iki zeyil, kronolojik kısa bilgiler dışında tarihî değeri olan herhangi bir bilgi ihtiva etmemektedir. Nitekim Kindî'ye ait olup kırk dört kadı hakkında bilgi verilen asıl kısım 176 sayfa (300-476) iken yirmi dört kadıya yer verilen birinci zeyil on sekiz (477-494), dokuz kadıdan bahseden ikinci zeyil de yedi sayfadır (494-500). Nâşir esere yazdığı elli dört sayfalık bir giriş yanında, eserin sonuna İbn Hacer'in *Ref' u'l-İsr 'an Ḳudâti Mısır* adlı eserinden alınan ve 237-419 (851-1028) yılları arasında görev yapan kırk dört kadı hakkında ilâve bilgiler ihtiva eden bir bölüm daha eklemiştir. Bu neşrin daha sonra ofset baskısı da yapılmıştır (Bağdat 1964). R. Guest neşrinde, eserin 302-306 sayfaları arasında bazı takdim-tehirler meydana gelmiş ve burada biyografileri verilen üç kadıyla ilgili bilgiler birbirine karışmıştır (bk. C. C. Torrey, s. 550 vd.).

İbn Hallikân, İbn Zülâk'ın biyografisini verirken (bk. *Vefeyât*, II, 91-92), dolayısıyla Kindî'den de söz ederek onun eserini 246 (860) yılına kadar getirdiğini söyler. Bu bilgi, R. Guest tarafından yapılan neşrin tam olduğu hususunda önemli bir işaret sayılmakla birlikte, Kindî'nin eserini kendi zamanına kadar tamamlamış olması da muhtemeldir. Diğer taraftan kaynaklar İbn Zülâk'ın Bekkâr b. Kuteybe'den başlayıp

Muhammed b. Nu'mân'a kadar getirdiği (246-386/860-996) bir zeylinden bahsediyorlarsa da bu eser günümüze kadar ulaşmamıştır.

Kindî'nin eserinin büyük bir kısmı İbn Hacer'in *Ref' u'l-İsr* adlı kitabında aynen yer almış olup bunun Yûsuf b. Şâhin tarafından *en-Nücûmü'z-zâhire bi-telḫîşi aḥbârî Ḳudâti Mısır ve'l-Ḳâhire* (bk. Brockelmann, *GAL*, II, 83) adıyla yapılan muhtasar da bir bakıma Kindî'nin eserinin gözden geçirilmiş ve önemsiz derecede kısaltılmış bir nüshası mahiyetindedir (bk. R. Guest, *Kitâbü'l-Vülât ve Kitâbü'l-Ḳudât*, Giriş, s. 12).

BİBLİYOGRAFYA :

R. Guest, *Kitâbü'l-Vülât ve Kitâbü'l-Ḳudât* [Ebû Ömer el-Kindî], Leiden 1912, Giriş, s. 12 vd.; İbn Hallikân, *Vefeyât* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1968-72, II, 91-92; Brockelmann, *GAL*, II, 83; *Suppl.*, I, 229-230; a.mlf., "Kindî", *IA*, VI, 812-813; Sezgin, *GAS*, I, 358; Charles C. Torrey, A Misplaced leaf in al-Kindî's "History of the Qādīs of Egypt", *Islamic*, II/4, Leipzig 1926, s. 550-555; F. Rosenthal, "al-Kindî Abū 'Umar Muhammad", *EI²* (İng.), V, 121-122.

AHMET ÖZEL

AHBÂRU MEKKE

(أخبار مكة)

Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdullah el-Ezrakî'nin (ö. 250/864[?]) Mekke'nin tarihî, coğrafi ve topografik durumu hakkındaki eseri.

Kitabın tam adı *Aḥbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âşâr*'dır. Müellif eserin tarih kısmını yazarken dedesi Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî (ö. 222/

Aḥbâru Mekke'nin Türkçe tercümesinin ilk sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 1217)